

УДК 298.9 (045.2)

І.В. Богдановський,
д. філос. н., доцент
професор кафедри філософії та політології
Національного університету
державної податкової служби України

ПРОЗЕЛІТИЗМ НЕТРАДИЦІЙНИХ РЕЛІГІЙ

Розглядаються основні форми і методи місіонерської діяльності, що використовують прибічники нових і нетрадиційних релігійних організацій. Місіонерство в цих релігіях, по суті, є прозелітизмом, оскільки орієнтоване, переважно, на дорослих людей, які вже сповідують ту чи іншу віру. Неорелігії намагаються добитися визнання в сучасному суспільстві, використовуючи широкий спектр засобів пропаганди в ЗМІ, проектів у сфері освіти, політики, культури й бізнесу.

***Ключові слова:** нетрадиційні релігії, неорелігії, місіонерство, прозелітизм.*

Вступ. Процес демократизації суспільства, який розпочався в Україні на рубежі 80-90-х рр. ХХ ст., повною мірою захопив і сферу релігійного життя. Його закономірним наслідком стала істотна зміна конфесійної структури. На початку ХХІ ст. в нашій країні існують десятки різноманітних релігійних напрямів і конфесій. Така строкатість багато в чому сформувалася за рахунок поширення нових і нетрадиційних релігійних організацій. На сторінках наукових і публіцистичних видань тривають жваві дискусії про їхній вплив на наше суспільство. Настороженість у частини українців викликають методи місіонерської діяльності цих релігійних громад, спроби втручання в освітню систему, лобювання ними своїх інтересів у владних структурах і т. ін.

Аналіз досліджень і публікацій. Форми і методи місіонерської діяльності неокультів вивчалися в західних країнах Дж.Гарднером, Ч. Глоком, Ф. Зімбардо, М.Д. Лангоуні, Т.Лейном, М. Ляйппе, Д. Майклом, Дж. Макдауеллом, М.А. Уільямом, М. Уолтером, С. Хассеном, Ф. Чалдіні, У.В. Чамберсом та іншими дослідниками. З середини 90-тих років ХХ ст. цю проблему почали вивчати релігієзнавці, філософи, соціологи, психологи, педагоги, правознавці й ін. фахівці в країнах, що утворилися на пострадянському просторі. Серед найбільш відомих авторів, які досліджували феномен нетрадиційної релігійності, вкажемо В.Є. Балагушкіна, А.А. Беліка, Є.М. Волкова, В.В. Гринька, О.Л. Дворкіна, В.І. Ібрагімова, А.М. Колодного, Є.В. Ліхтенштейна, В.І. Лубського, Л.Н. Митрохіна, В.М. Петрика, Л.О. Филипович та ін. На думку автора статті, існує потреба в системному філософському осмисленні проблеми місіонерської діяльності прихильників нових та/або нетрадиційних для нашого соціокультурного простору релігій, що і визначило вибір теми цього дослідження. Відповідно, **метою** пропонованої до уваги статті є дослідження специфіки основних форм і методів прозелітизму adeptів нетрадиційних релігій.

Основна частина. Епоха підвищеної вуличної активності прихильників нових і нетрадиційних релігій в Україні поступово відходить в минуле. В нашій країні пік притоку основної маси новонавернених до цих громад припав на середину дев'яностих років ХХ ст. Нині зростання кількості їхніх прихильників майже припинилося. Виняток становлять неохристияни (насамперед, церкви харизматів і неоп'ятидесятників) та свідки Єгови, кількість громад яких й надалі швидко збільшується. Проте нетрадиційні релігії й надалі приділяють велику увагу місіонерству, прагнучи забезпечити зростання чисельності своїх організацій шляхом залучення до них нових членів і наступного підключення неофітів до спільної культової практики. Місіонерство в більшості нетрадиційних релігій розглядається як священний обов'язок їхніх віруючих. Це місіонерство набуває характеру прозелітизму, оскільки спрямоване на таке навернення людей до певної віри, коли відбувається перехід проповідниками культурних, політичних і суспільних кордонів для розповсюдження не-

властивих для того чи іншого географічного та етнічного простору релігійно-духовних цінностей або їх модернізованих варіантів. Прозелітизм розрахований на вербування у свою віру дорослих людей, які вже сповідували до того ту чи іншу віру. Прихильники традиційних релігій бачать в діяльності adeptів неокультів загрозу руйнування соціальних інститутів (сім'ї, освіти, армії і т. ін.), деградації морально-етичних цінностей, порушення принципів свободи особи та свободи віри і т. ін. Але ці алармістські оцінки їх діяльності, на наше переконання, є дуже перебільшеними. Головною причиною негативного ставлення з боку прихильників традиційних релігій до прозелітизму неокультів є те, що останні є їхніми конфесійними конкурентами і зазіхають на їх історично сформовані канонічні території.

Діючи в умовах критичного ставлення суспільної більшості до їхніх громад, лідери багатьох нетрадиційних релігій в офіційних виступах і публікаціях заявляють про свою віротерпимість, необхідність міжконфесійного діалогу і пошуку шляхів до взаємного розуміння. Але, з другого боку, духовні лідери неокультів в своїх працях закликають виключити з інших релігій все те, що не узгоджується з їхньою ідеологією, що, у свою чергу, є неприйнятним для прихильників традиційних віровчень. Проповідуючи божественну винятковість своїх ідей, лідери та рядові adeptи неокультів відкидають традиційні релігії як такі, що «застаріли, «втратили істину» або є «спотвореними». Вищість своєї релігії над усіма іншими, прихильники того чи іншого нового месії, пророка, аватара та/або гуру обґрунтовують божественною роллю їх лідера, який покликаний «примирити» ворогуючі між собою релігії заради загального миру на Землі і т. ін. Для проведення такої політики нові релігійні громади нерідко запозичують ідеї, символи й елементи культової практики у традиційних релігій. Наприклад, новоявлений «месія» – преподобний С.М. Мун назвав свою церкву – Асоціацією Святого Духу за об'єднання світового християнства (частіше використовується скорочена назва – Церква об'єднання (ЦО)). Але, не дивлячись на декларативне прагнення мунитів «об'єднати» християн, вони самі аж ніяк не є християнами, що в принципі виключає можливість такого об'єднання. Іншим прикладом використання такої стратегії можуть бути послідовники Віри Бахаї (ВБ), засновник яких (Баха Улла) запевняв, що визнає божественне походження інших релігій. У той же час засновник бахаїзму наголошував, що саме прихильники традиційних релігій (ісламу, християнства, індуїзму, буддизму та ін.) через свою нетерпимість, на жаль, стали найбільшим джерелом розбратів і ненависті серед народів світу. Визнаючи віротерпимість як одну з найбільших цінностей, з 1986 р. бахаї беруть участь в роботі «Мережі Охорони природи і релігій», а, починаючи 1993 р., також активно співпрацюють з «Парламентом світових релігій».

Нетрадиційні релігії розробляють і впроваджують різноманітні системи залучення (вербування) нових adeptів. Ці системи містять ретельно відпрацьовані методи психологічної обробки (в основі яких індивідуальний підхід до кожного потенційного adeptа), розповсюдження яскраво оформленої реклами і безкоштовної літератури та ін. Зокрема, мунитський підручник з рекрутування містить такі вислови: «Ми повинні вражати людей нашим спокоєм, нашою упевненістю в собі і концентрацією... Потрібно глибоко вірити в те, що ми говоримо, говорити з особливою переконливістю... Потрібно бути психологом й уміти читати людей» [1, с. 190]. Поширеними формами пропаганди їх релігійного світогляду є використання спорту, туризм, викладання іноземних мов, фінансово-економічні проекти тощо. Вербуванням у мунитів займаються спеціально підготовлені особи. Щоб зацікавити своїх співбесідників, добитися їх симпатії й заохотити відвідати заходи ЦО, мунити зав'язують контакти з незнайомими людьми на вулицях, в кафетеріях, дискотеках, в кінотеатрах, на вокзалах і т. ін. Інші неокульти також застосовують відпрацьовані методи вербування нових прихильників. Зокрема, adeptи Міжнародного Товариства Свідомості Крішні (далі в тексті МТСК) досить активно використовують для цього фестивалі ведичної культури, відкриті свята йоги і т. п. акції. Наприклад, такого роду захід крішнаїти провели з 27 по 31 липня 2013 р. на базі відпочинку «Славутич», що розташована на Трухановому острові в м. Києві [2]. Крішнаїти безспідставно вважають, що люди, які відвідують такі фестивалі, потенційно можуть стати послідовниками їх релігійного учення.

Для залучення нових членів, adeptи неорелігій найчастіше використовують прагматичні мотиви, обіцяючи неофітам покращити їхнє здоров'я, розкрити їх приховані духо-

вні здібності завдяки унікальним психологічним розробкам, які також забезпечать успіх в кар'єрі, покращать комунікативні навички і т. ін. Приваблюють новачків і обіцянками чогось «духовного»: яскравих містичних переживань, набуття надприродних здібностей. Так, наприклад, саєнтологи в своїх листівках обіцяють кожному, хто стане членом їх організації, забезпечити відмінне здоров'я, навчити швидко позбавлятися втоми, підвищити розумові здібності, покращити пам'ять, стати талановитими і підняти свій статус в суспільстві. Послідовники Л.Р.Хаббарда стверджують, що саєнтологія — це єдина організація, яка звільняє розум людини від рабства, дає ефективні способи вирішення всіх проблем, і, відповідно, пропонують ознайомитися з працями засновника їхньої церкви. Л.Р. Хаббард репрезентував свою діанетику як науку про розум і душевне здоров'я, а також технологію позбавлення від негативних психічних комплексів і шкідливих звичок. Ось, що, наприклад, він писав в книзі «Діанетика 55»: «Наскільки ви не бажаєте, щоб інші люди керували вами, настільки ж ви повинні бажати пізнати себе та інших... Проста і переконлива наука про розум є життєвою необхідністю для будь-якого суспільства, що бажає стати вільним і залишитися вільним... Кожен... порив до свободи — це порив до розсудливості, до здоров'я, до щастя. Кожен порив до рабства — це порив у напрямку до страждання, хвороби і смерті... Діанетика це спроба досягнути людиною такого рівня свободи, де зможуть переважати порядність і щастя, де знання розуму запобіжить нерозбірливому використанню механізмів рабства... Є багато суперечок... щодо того, наука діанетика чи мистецтво, людинолюбство чи обман. Але все це мало що нам дасть, тому що ми будемо тільки гратися словами. Діанетика — це... вірне розуміння людини» [3]. Зазначимо, що, як діагностична, так й терапевтична практика, яка проводиться прихильниками сайєнтологічної «діанетики», піддається жорсткій критиці з боку офіційних медичних установ і не набула визнання в жодній країні світу.

Найбільшого успіху в розповсюдженні своїх ідей досягають ті неорелігії, в яких проводиться спеціальна підготовка adeptів до зустрічі з людьми. Навчання місіонерських кадрів ведеться на рівні місій в учбових закладах, які належать новим та нетрадиційним релігіям. Наприклад, мунити навчаються в Теологічній семінарії ЦО (у м. Беррітаун, штат Нью-Йорк, США), крішнаїти — у Вайшнавському Університеті МТСК в Росії і т. ін. Одним з найвідоміших у світі навчальних закладів, що належить нетрадиційним релігіям, є університет імені Брігама Янга Церкви Ісуса Христа святих останніх днів (мормонів), який розташований в м. Прово в США. Серед студентів цього університету 98% є мормонами, більшість з яких, після навчання в університеті, потім кілька років займаються місіонерством в десятках країн світу. Відповідно, пріоритетними напрямками підготовки студентів у цьому закладі є викладання психології та іноземних мов. Зазначимо, що серед adeptів нових і нетрадиційних релігій переважають люди з вищою освітою. Наприклад, основним контингентом adeptів бахаїв є інтелігентське середовище. Послідовників ВБ характеризує достатньо високий освітній рівень: 83-87% мають вищу і незавершену вищу освіту; 9-12% — середню і середню спеціальну освіту, а неповну середню — лише 2-3%» [4, с. 45].

Важливим елементом місіонерської стратегії неорелігій є виділення цільових соціальних груп і методична робота з ними. Лідери нових релігій орієнтують свою місіонерську діяльність, головним чином, на соціально адаптованих членів суспільства, які мають достатньо високий рівень матеріального добробуту. Іншим пріоритетним об'єктом їхньої уваги є молоді люди, переконання яких ще недостатньо сформовані. Відповідно, серед adeptів нетрадиційних релігійних організацій значну частину складають молоді люди, які орієнтуються на високі етичні ідеали: справедливість, взаємодопомогу, чистоту стосунків між людьми, безкорисливість і т. д.

Неорелігії розширюють свій соціальний вплив і завдяки систематичній роботі з групами ризику: алкоголіками, наркоманами, безпритульними, ув'язненими, ВІЛ-інфікованими і т. ін. Наприклад, саєнтологи багато років впроваджують програми: «Кримінон» та «Нарконон», в межах яких проводять регулярні заходи, пов'язані з профілактикою злочинності та наркоманії й алкоголізму. Саєнтологи друкують легкі для розуміння і невеликі за обсягом брошури про згубність усього вище переліченого і безкоштовно поширюють їх під час відповідних заходів. Як інформують самі саєнтологи, в програмі «Нарконон» беруть участь співробітники мережі установ з соціальної реабілітації наркоманів, що діють більш ніж

в 20-ти країнах світу. Використовуючи стурбованість українського суспільства з приводу зростання наркоманії в нашій країні, саєнтологи приступили до реалізації цієї програми і в Україні. Із близько 160 антинаркотичних реабілітаційних центрів, що діяли в нашій країні в 2012 р., лише 4 були державними, а решта – приватними, якими переважно опікувалися релігійні громади. Значна частина таких центрів (близько 60) і нині діють саме під егідою саєнтологів. В них, згідно К.Тимків, наркоманів «повертають до нормального життя за допомогою сауни, психологів і Бога... Один з реабілітаційних центрів для наркоманів, яким опікуються представники «Наркокону», діє на краю с. Устимівка, що знаходиться в 80 км від Києва... Тутешніх мешканців називають студентами, а процес лікування – навчальними парами... Центр, що розрахований на 20 осіб і розташований в глушині, мало чим відрізняється від звичайного замиського особняка... Щомісячний внесок за лікування, який тут називають добровільним, але по суті є обов'язковим, становить 12 тис. грн. За ці гроші пацієнтів виводять зі стану ломки без використання медикаментів – за допомогою спеціальних процедур, що нагадують масаж. Отруйні речовини з їх змучених організмів виводять в сауні. Раз в день кожен пацієнт Наркокону проводить в ній 4,5 години при температурі 80 °С. А здоров'я відновлюють ударними дозами вітамінів... Фізичну реабілітацію доповнює психологічна, яка побудована на методиці, розробленій в 1966 р. в США на основі вчення Церкви Саєнтології і використовується в 40 країнах світу» [5]. Наголосимо, що розроблені саєнтологами методики не отримали офіційного дозволу на застосування в Україні.

Деякі нетрадиційні релігії у своїх місіонерських практиках активно використовують методи мережевого маркетингу. Основний принцип цієї стратегії полягає у тому, що кожний новонавернений член їх релігійної організації повинен повернути до неї ще декілька adeptів, оскільки від цього залежить його статус в ієрархії общини. Наприклад, перш ніж стати повноцінним мунитом, кожний новонавернений adept ЦО повинен присвятити три з половиною роки свого життя «придбанню духовних дітей С.М. Муна», тобто місіонерству. Існує «мінімальний стандарт» для нових членів ЦО – кожний з них повинен знайти і залучити до організації не менше трьох «духовних дітей».

З ціллю розширення зони свого впливу лідери неоеккультів широко використовують існуючі комунікаційні технології. В Україні релігійні громади наділені правом засновувати свої засоби масової інформації (ЗМІ) Неорелігії активно використовують це право, що перетворює їх на ідеологічно впливові організації. Зокрема, релігійним організаціям надано право здійснювати видавничу діяльність. Наприклад, «Біле братство» у 1991-1993 рр. друкувало в газеті «Юсмалос» твори Ю. Кривоногова і М. Цвігун. Усі витрати на фінансування власних ЗМІ лідери цього доморощеного неоеккульту переклали на рядових adeptів. В.М. Петрик, Є.В. Ліхтенштейн, В.В. Гринько та С.М. Левченко у цьому контексті пишуть, що «поширення віровчення в стислі терміни потребувало значних фінансових витрат... Переважну більшість грошових надходжень складала, поряд з реалізацією релігійної літератури, добровільні пожертви, іноді досить значні. Нові члени віддавали на потреби конфесії, як правило, все особисте майно: житло, автомобілі, коштовності, гроші тощо. Кривоногов повчав своїх прихильників, що незабаром у «мікрозолотому віці», гроші стануть непотрібними» [6, с. 72]. Подібне практикується і в інших нетрадиційних релігіях. Зокрема, найпомітнішою в Україні є видавнича діяльність свідків Єгови, які розповсюджують у місіонерських цілях свої журнали: «Сторожова вежа» та «Пробудіться». Зазначимо, що рядові свідки за власні гроші купують журнали, які потім поширюють. Саєнтологи для пропаганди своєї віри видають газети: «Свобода», «Хороші новини», «Добровільний священик» та ін., а також журнали: «Одитор» і «Причина».

Двадцять років тому єдиним в країнах СНД видавництвом книг з філософії Вед МТСК було «Бхактіведанта Бук Траст». А сьогодні книги, брошури й періодику МТСК, лише в Україні друкують і поширюють видавництва: «Гауранга», «Філософська книга» і «Гітангарі Прес», які діють у Києві, Донецьку і Харкові. Постійно розширюється й асортимент виданої літератури. Головним місіонерським проектом МТСК є «духовний центр Гауранга». Це видавництво діє за рахунок коштів, що отримуються від розповсюдження видань і пожертвувань. Для цього був створений благодійний «Фонд Гауранга», який існує завдяки

регулярній спонсорській підтримці. МТСК випускає ряд періодичних видань: газети «Золоте століття» і «Вайшнавські відомості»; інформаційні бюлетені: «Будинок Шрілі Прабхупади» і «Нама-хатта»; журнали: «Гауранга», «Веди», «Вайшнавизм: відкритий форум» та ін. Представники української громади МТСК забезпечують функціонування власного інтернет-радіо (<http://vedaradio.fm>).

Саме мережу Інтернет неорелігії нині найбільш активно використовують в місіонерських цілях. Інтернет має важливі переваги: оперативність, швидкість передачі інформації, відсутність територіальних і географічних меж. Електронні мережі найближчими роками відіграватимуть все більш важливу і помітну роль в релігійному житті, адже число Інтернет-користувачів постійно зростає. Створення власних сайтів є важливою частиною місіонерської програми нетрадиційних релігій. Наприклад, інформація про діяльність сайєнтологів лише в пострадянських країнах представлена в мережі на десятках офіційних сайтів (<http://scientology.org.ua>; <http://www.scientology.ru>; <http://scientologist.ru> та ін.). На сторінках таких сайтів зазвичай присутні новини, мінімальна інформація про основи віровчення (насамперед, фрагменти текстів священних книг) і культової практики, фотоальбоми із зображенням святинь і т. ін. На багатьох сайтах є місця для спілкування: чати і форуми.

Ще однією особливістю прозелітизму нових і нетрадиційних релігій є «соціальна мімікрія». Вони рееструють власні громадські, освітні, спортивні, культурно-просвітницькі організації, які часто не афішують свої зв'язки з материнською громадою. Проілюструємо цю тенденцію на прикладі мунитів. В місіонерстві ЦО робиться акцент на створенні різноманітних добродійних, суспільно-політичних, культурно-освітніх, спортивних, сімейних, жіночих та ін. закладів і програм, а також на співпраці із державними структурами освіти. ЦО функціонує у всьому світі як «ідеальна сім'я». Її організаційна структура побудована на засадах чіткої ієрархії, яку, після смерті «месії» С.М. Муна в 2012 р., очолив один з його синів – Хьонджин Мун (він є міжнародним президентом цієї церкви). Куратори якогось певного роду діяльності називаються в мунитській церкві центральними особами, а в ставленні до них від «молодших» вимагається беззастережна слухняність («любов і служіння»). Координує місіонерську політику в ЦО «Всесвітній Місіонерський Центр», штаб-квартира якого розташована в Нью-Йорку. Його президентом є «преподобний» Кван. Цей центр керує діяльністю сотень релігійних, суспільно-політичних, культурних, спортивних, економічних та ін. організацій і союзів мунитів. Серед них найбільшими є три: «Вузівська організація для вивчення принципу», «Міжнародний фонд освіти» і «Міжнародна жіноча асоціація». ЦО спонсорує кілька установ, пов'язаних із ЗМІ. Наприклад, мунити фінансують «Всесвітню асоціацію працівників ЗМІ», видають щомісячний журнал «Світ і я», спонсорують агентство друку «Free Press International», телестудію «Washington Television Centre» та ін. Крім того, мунитам належить дитячо-юнацька школа корейського балету «Маленькі ангели» та багато інших мистецьких установ. Існують ще десятки різних дочірніх фондів, федерацій й асоціацій. Наприклад, спортивна мунитська «Федерація об'єднаних бойових мистецтв» координує роботу всесвітньої мережі секцій вонхва-до, які не афішують свій зв'язок з материнською структурою. Для розповсюдження свого впливу мунити користуються лобістськими методами. Важливу роль у цьому зіграли щедрі гонорари, які виплачує ЦО тим високопоставленим державним чиновникам і відомим діячам політики, науки, культури і релігії, які підтримують діяльність, ініційованих мунитами проектів. На фінансування діяльності мунитської імперії йдуть «добровільні» пожертви від віруючих, а також доходи від контрольованих ЦО бізнес-корпорацій в харчовій промисловості, рибальстві, виробництві комп'ютерів, медичної техніки тощо.

Висновки. Однією з відмітних рис нетрадиційної релігійності є активне місіонерство (по-суті, прозелітизм). Забезпечення зростання чисельності цих організацій відбувається майже виключно шляхом залучення до них дорослих неофітів, більшість з яких вже сповідує якусь іншу релігію, з подальшим підключенням цих нових adeptів до спільної діяльності і культової практики. Успіх місіонерства нових релігій залежить від уміння adeptів цих вірувань і культів «подати» себе, зацікавити й привернути до себе увагу суспільства. Найбільш успішні з таких організацій для пропаганди свого вчення проводять широкомасштабні рекламні кампанії, презентації й семінари, замовляють позитивні публікації про свою ді-

альність в пресі, платять гроші за ефірний час на ТБ, створюють сайти в мережі Інтернет і т. д. Для створення позитивного іміджу в громадській думці і встановлення контактів з представниками державних структур адепти нових і нетрадиційних релігій беруть активну участь в благодійній діяльності: роздають їжу й одяг, допомагають позбавленим волі і тим людям, які вийшли з в'язниць та колоній, лікують від наркотичної та алкогольної залежності і т. ін. Метою місіонерських програм неорелігій є максимально широке проникнення в усі верстви і вікові групи суспільства, а також у сфері освіти, охорони здоров'я й управління. Діючи в умовах критичного ставлення суспільної більшості до нетрадиційних релігій лідери цих громад мусять значну увагу приділяти соціальній мімікрії, реєструючи їх не як релігійні, а як освітні, спортивні, культурно-просвітницькі і т. п. організації та використовуючи в їх назвах такі слова як «наукове товариство», «асоціація», «фонд», «центр» і т. ін. Керівники більшості нових релігій в своїх офіційних виступах і публікаціях декларують власну миролюбність і віротерпимість, закликають до міжконфесійного діалогу. У той же час, своїм адептам лідери цих громад, проповідують абсолютну винятковість ідей їхніх релігій, що ставить їх над всіма іншими віруваннями. Для залучення нових членів до неоекультів часто використовуються прагматичні мотиви.

Література:

1. Привалов К. Б. Секты: досье страха. / Кирилл Борисович Привалов — М. : Политиздат, 1987. — 192 с.
2. Электронный ресурс. — Режим доступа к информации: <http://festivali.polnaya.info/event/vedalife-festival-yogi-i-vedicheskoy-kulturny>.
3. Хаббард Л. Р. Дианетика 55 [Электронный ресурс]. / Лафайет Рональд Хаббард. — Режим доступа к тексту: <http://ezoterika.ru/book.php?id=475>.
4. Петрова В. В. Сегодняшнее лицо Веры Бахаи / В. В. Петрова // Государство, религия, вера, церковь в России и за рубежом: Информационно-аналитический бюллетень. — 2002. — №1 (29). — С. 43-49.
5. Тымкив К. Спаси и излечи. Как украинские реабилитационные центры возвращают наркоманов к жизни [Электронный ресурс] / Каролина Тымкив // Корреспондент. — 2012. — № 4. — Режим доступа к статье : <http://korrespondent.net/tech/health/1316219-korrespondent-spasi-i-izlechi-kak-ukrainskie-reabilitacionnye-centry-vozvrashchayut-narkomanov-k-zhizni>.
6. Нетрадиційні та містичні об'єднання України / [Петрик В. М., Ліхтенштейн Є. В., Гринько В. В., Левченко С. М.] — Біла Церква: Видавництво «Мустанг», 2000. — 216 с.

Богдановский И.В. Прозелитизм нетрадиционных религий

Рассматриваются основные формы и методы миссионерской деятельности, которые используют сторонники новых и нетрадиционных религиозных организаций. Миссионерство в этих религиях, по сути, является прозелитизмом, поскольку ориентировано преимущественно на взрослых людей, которые уже исповедуют ту или иную веру. Неорелигии пытаются добиться признания в современном обществе, используя широкий спектр средств пропаганды в СМИ, проектов в сфере образования, политики, культуры и бизнеса.

Ключевые слова: нетрадиционные религии, неорелигии, миссионерство, прозелитизм.

Bogdanovskiy I.V. Proselytizing non-traditional religions

Basic forms and methods of missionary activity of untraditional religious organizations are examined in the article. Missions in these religions, in fact, is proselytism as focused mainly on adults who are professing a particular faith. Non-traditional religions trying to achieve recognition in today's society, using projects in media, education, politics, culture and business.

Key words: non-traditional religions, new religions, missionary, proselytizing.